

УДК 378.1+371.13

Олійник Н.А.

к. пед. наук, доцент, завідувач кафедри фізичного виховання

Швець О.І.

студент

Вінницький національний аграрний університет

м. Вінниця

E-mail: oleksashka97@ukr.net

ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Анотація

Вступ. У статті розкрито підходи наукових шкіл щодо тлумачення сутності праксеологічного підходу; охарактеризовано сутність і функції праксеологічного підходу, проаналізовано можливості використання праксеологічного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі.

Метою статті визначено розкриття сутності праксеологічного підходу та його принципів у професійній підготовці майбутніх фахівців аграрної галузі під час їхнього навчання у аграрному вищому навчальному закладі на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти.

Результати. Особливу увагу приділено аналізу можливостей використання праксеологічного підходу при формуванні у суб'єктів цього процесу (викладачів вищого навчального закладу, соціальних працівників, залучених у процес професійної підготовки майбутніх фахівців, студентів) умінь визначати ефективні технології його реалізації з оптимізацією ресурсних витрат, а також умінь результативно планувати і виконувати професійну діяльність у майбутньому. З'ясовано, що праксеологічний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців аграрної галузі передбачає формування у суб'єктів цього процесу вмінь обирати ефективні технології його реалізації з оптимізацією ресурсних витрат, а також умінь результативно планувати й виконувати фахову діяльність в майбутньому.

Перспективою подальшої роботи передбачено з'ясування, у випускників очікувано результату щодо обраної професії і бажання роботодавців отримати фіхівців-випускників на сучасному ринку праці.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній працівник аграрної галузі, праксеологічний підхід, функції праксеологічного підходу, сучасна професійна підготовка працівників аграрної галузі, студент.

Oleynik N.A.

PhD (Pedag.), Assoc. Prof, head of Department of physical education

Shvets A.I.

Student

E-mail: oleksashka97@ukr.net

Vinnitsia National Agrarian University

Vinnitsa

PRAXIOLOGICAL APPROACH IN THE TRAINING OF THE FUTURE SPECIALISTS OF AGRICULTURAL SECTOR

Abstract

Introduction. The article deals with approaches of scientific schools concerning the interpretation of the essence of the praxeological approach; characterized the essence and functions of the praxeological approach, analyzed the possibilities of using the praxeological approach in the process of professional training of future specialists in the agrarian sector.

The purpose of the article is to reveal the essence of the praxeological approach and its principles in the training of future specialists in the agrarian sector during their training at the agricultural higher educational institution at the present stage of the development of the higher education system.

Results. Particular attention is paid to the analysis of the possibilities of the use of the praxeological approach when forming the subjects of this process (teachers of higher educational institutions, social workers involved in the process of professional training of future specialists, students) the ability to determine effective technologies for its implementation with optimization of resource costs, as well as the ability to effectively plan and carry out professional activity in the future. It has been determined that the praxeological approach in the training of future specialists in the agrarian sector involves the formation of the subjects of this process the ability to choose effective technologies for its implementation with optimization of resource costs, as well as the ability to effectively plan and carry out professional activities in the future.

The prospect of further work is to ascertain, the graduates expected the result of the chosen profession and the desire of employers to receive graduate students in the modern labor market.

Keywords: professional training, future worker of agrarian sector, praxeological approach, functions of praxeological approach, modern professional training of agricultural workers, student.

Аннотация

Введение. В статье раскрыты подходы научных школ толкования сущности праксеологического подхода; охарактеризованы сущность и функции праксеологического подхода, проанализированы возможности использования праксеологического подхода в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов аграрной отрасли.

Целью статьи определено раскрытия сущности праксеологического подхода и его принципов в профессиональной подготовке будущих специалистов аграрной отрасли во время их обучения в аграрном вузе на современном этапе развития системы высшего образования.

Результаты. Особое внимание уделено анализу возможностей использования праксеологического подхода при формировании у субъектов этого процесса (преподавателей высшего учебного заведения, социальных работников, вовлеченных в процесс профессиональной подготовки будущих специалистов, студентов) умение определять эффективные технологии его реализации с оптимизацией ресурсных затрат, а также умение результативно планировать и выполнять профессиональную деятельность в будущем. Выяснено, что праксеологический подход в профессиональной подготовке будущих специалистов аграрной отрасли предусматривает формирование у субъектов этого процесса умений выбирать эффективные технологии его реализации с оптимизацией ресурсных затрат, а также умение результативно планировать и выполнять профессиональную деятельность в будущем.

Перспективой дальнейшей работы предусмотрено выяснения, у выпускников ожидаемо результата по выбранной профессии и желание работодателей получить фихивцив-выпускников на современном рынке труда.

Ключевые слова: професесійна подготовка, будущий работник аграрной отрасли, праксеологический подход, функции праксеологического подхода, современная профессиональная подготовка работников аграрной отрасли, студент.

Вступ. Серед важливих умов модернізації вищої освіти в Україні підготовка висококваліфікованих фахівців аграрної галузі посідає значне місце. До пріоритетів сьогодення вища освіта відносить готовність випускника до сучасного життя, вміння прогнозувати свою майбутню діяльність, постійно професійно само розвиватися та самовдосконалюватися. Тому однією з проблем сучасної вищої освіти є питання праксеологічного підходу відносно професійної підготовки студентів. Основна увага акцентується на праксеологічному підході суть якого полягає в удосконаленні практичної діяльності з позиції максимальної доцільності. Для майбутніх аграріїв праксеологія виступає методологічною основою оволодіння навичками професійного функціонування в виробничому просторі, передумовою до формування умінь володіти власними діями. Сьогодні праксеологічний підхід стає невід'ємним складником освітньої

галузі. Зв'язок проблеми з актуальними теоретичними і прикладними питаннями зумовлений тим, що під впливом науково-технічного прогресу відбувається істотна зміна самих підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців. Таким чином, порушена проблема пов'язана з актуальними питаннями педагогічної теорії і практики, а саме, визначенням їхніх цілей і змісту в нових суспільно-політичних, соціально-економічних і духовно-культурних умовах як раціональним вибором праксеологічних підходів. Крім того, проблема є однією з важливих ланок у системі сучасних напрямів філософії, спрямованих на усвідомлення та глибоке осмислення сутності складних і суперечливих процесів і явищ, що супроводжують суспільний розвиток.

Аналіз досліджень і наукових публікацій свідчить, що проблеми праксеологічного підходу у системі вищої освіти є предметом наукового дослідження І. Колеснікової, О. Михайлової, А. Малихіна, Л. Рижко, Є. Рябухи, П. Самойленка, С. Семенової, О. Тігової, О. Уточкіної, В. Шарко, В. Федотової та ін.

Зазначимо, що науковці по-різному тлумачать суть поняття праксеологічного підходу. С. Жулькова зауважує, що сутність паракселогічного підходу полягає в зв'язку між системою знань, умінь і навичок і цінностями, які спрямовані не тільки на задоволення потреб окремих людей, а й на вирішення завдань гуманізації суспільства. Завдання паракселогічного підходу в навчанні – це набуття практичних умінь, навичок, досвіду творчої діяльності; сприяння самовираженню особистості; забезпечення зв'язку всіх елементів отриманих знань між собою; придбання в процесі навчання знань, що формують єдину наукову картину світу [8].

А. Сингаївська наголошує, що праксеологічний вимір вищої економічної освіти сприятиме ліквідації розриву теоретичного і практичного навчання, який до цих пір має місце у вищій школі, В. Шарко обґрунтував можливість праксеологічного підходу щодо вдосконалення методичної підготовки вчителів фізики в системі безперервної освіти. На жаль, в наукових дослідженнях недостатньо розкрита проблема застосування ідей праксеології до професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі.

Метою статті є розкриття сутності праксеологічного підходу та його принципів у професійній підготовці майбутніх фахівців аграрної галузі під час їхнього навчання у аграрному вищому навчальному закладі на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти.

Результати. В умовах швидких змін техніки й технології виробництва праксеологічний підхід стає важливою складовою у професійній підготовці майбутнього фахівця аграрного професією.

Однією з найважливіших особливостей вищої освіти є зростання значущості майбутнього фахівця. Сьогодні сучасний аграрій – це дослідник, здатний до наукової діяльності і постійного саморозвитку. Обравши в роботу в аграрній галузі, людина хоче стати в ній професіоналом у справжньому значенні цього слова, тобто прагне діяти успішно, раціонально, результативно, ефективно. Він виступає носієм наукового знання, без якого не може досягти дієвого розвитку своїх сутнісних сил, нових рубежів у пізнанні і розвитку своїх творчих здібностей і якостей, осмислить дійсність в її минулому, сьогоденні і майбутньому. Найбільш ефективно кожен дослідник може це зробити на основі праксеологічного підходу.

Праксеологія – філософська концепція діяльності, що має в даний час статус програмно-концептуального проекту. Вона розроблена Котарбінським як загальна теорія організації діяльності. Тадеуш Котарбінський, экс-президент Польської академії наук, фахівець з праксеології, науку про працю, неодноразово робив спроби надати цій науці дисциплінарний статус – перш за все в роботі «Трактат про гарну роботу» (перше видання – 1955).

Світова спільнота висуває до майбутніх фахівців аграрної галузі свої вимоги. По-

перше, фахівець повинен володіти знаннями сучасних науково-технічних, суспільних і політичних проблем; мати здатність застосовувати природничо-наукові, математичні, економічні, екологічні, та агро-інженерні знання на практиці; формулювати й вирішувати інженерні, економічні, екологічні проблеми; проектувати процеси або системи відповідно до поставлених завдань. По-друге, майбутній фахівець повинен ефективно взаємодіяти з колективом, уміти застосовувати навички та вивчені методи у сільськогосподарській практиці, володіти професійною та етичною відповідальністю. Саме праксеологія може дати характеристику реальних людських можливостей, визначити його об'єктивні і суб'єктивні дії, сприяти становленню його ідеалів і цінностей, допомогти оптимізувати свою життєдіяльність і життєзабезпечення як в індивідуальному, так і в громадському, загальному плані [4, с. 34.]

Основним завданням праксеології є характеристика реальних людських можливостей, визначення об'єктивних і суб'єктивних дій, сприяння становленню ідеалів і цінностей особистості, оптимізація життєдіяльності і життєзабезпечення як в індивідуальному, так і суспільному контексті. У науковому пізнанні праксеологічна проблематика передбачає вивчення цілеспрямованої праксеологічної діяльності людей, спрямованої на перетворення природи і суспільства, відтворення продуктивних сил й суспільних відносин. У якості ціннісно-цільового орієнтиру ефективної діяльності праксеологія висуває базове поняття «практична успішність», регулятивна й операціоналізуюча сила якого зумовлює потенціал праксеологічного підходу у вищій аграрній освіті – розширення базових понять прикладного рівня категоризації, що забезпечують ментальну сферу практичної діяльності поняттями інструментального характеру (засоби, методи, технології) [7, 149].

Зауважимо, що використання праксеологічних підходів у навчальному процесі аграрного вищого навчального закладу уможливує підвищення ефективності процесу професійної підготовки, майбутніх аграріїв, що відповідає вимогам нової освітньої парадигми й змінним соціально-економічним умовам у суспільстві. Відповідно, для організації й реалізації ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі доцільно використовувати праксеологічний підхід, який дає змогу виявити загальні закономірності й принципи раціональної фахової діяльності, шляхи й умови підвищення ефективності професійних дій та формує у студента вміння «бути практично успішним», що з праксеологічної точки зору, на думку В. Поліщук передбачає:

1) володіння прийомами самопізнання, що дають змогу виявити здібності і можливості, сильні і слабкі сторони власної особистості (у цьому контексті значну допомогу відіграють психологічні тести, самоаналіз, вивчення практичного досвіду інших людей);

2) вміння будувати і коректувати свої життєві плани і стратегії, базуючись на самопізнанні та опираючись на власні можливості й допомогу педагогів, наставників, досвідчених фахівців;

3) вміння орієнтуватися в складних ситуаціях, в яких обмаль інформації і можливий ризик, приймати рішення і діяти з урахуванням розумного ризику, базуючись на аналізі власних та чужих помилок;

4) володіння основними стратегіями діяльності в професійній сфері [7, с.150].

Тобто реалізація праксеологічного підходу в навчальному процесі аграрних вищих навчальних закладів уможливує формування у студентів сукупності професійно зумовлених знань, практичних вмінь, що є основою успішної діяльності за рахунок свідомого вибору методів, прийомів і засобів роботи, забезпечують результативність праці, активізують творчість, спонукають до активної творчої діяльності, адже головне завдання сучасної вищої освіти полягає в тому, щоб не тільки дати професійні знання, а й підготувати фахівця, який глибоко розуміє і знає свою роль у суспільстві, вміє творчо

використовувати здобуті знання на практиці, а також вміє працювати з людьми у колективі.

У працях вчених виокремлено сім основних функцій праксеологічного підходу у професійній підготовці фахівців, що забезпечують зв'язок об'єктивних і суб'єктивних факторів і сприяють досягненню студентом навчальних вершин з мінімальними затратами. Базуючись на реаліях сфери аграріїв, особливостях професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної сфери вважаємо за доцільне виокремити основні функції: системну, компетентісну, особистісно зорієнтовну, діяльнісну, тезаурусну і технологічну.

Системна функція праксеологічного підходу – дозволяє уявити об'єкт вивчення як систему з усіма її зв'язками, дає змогу розглядати й аналізувати досліджуваній об'єкт як систему з усіма наявними її зв'язками і на цій основі запропонувати цілісну схему успішного управління такою системою. Компетентісна функція зорієнтована на практичні результати, досвід особистої діяльності, вироблення ставлень, що зумовлює принципів зміни в організації навчання, та стає спрямованою на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань і умінь студентів. Упровадження компетентісного підходу передбачає обов'язкове прогнозування результативної складової змісту, що вимагає адекватних змін у системі оцінювання навчальних досягнень. Особистісно зорієнтована функція проявляється в усвідомленні індивідуальності студента, його самоцінності, неповторності як людини, його розвитку не як колективного суб'єкта, але насамперед як індивіда з неповторним суб'єктивним досвідом, сукупністю психічних, культурологічних рис. Особистісно зорієнтоване навчання повинно забезпечити розвиток та саморозвиток особистості, виходячи з виявлення його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання та предметної діяльності. Діяльнісна функція праксеологічного підходу уможливорює особистісний розвиток студента, сприяє позитивній мотивації до пізнавальної діяльності, формує критичність мислення, стимулює опанування студентами системи знань необхідних для подальшої професійної роботи. Тезаурусна функція вказує, що той, хто навчається, володіючи термінологією у конкретній професійній діяльності, дає можливість студенту відкривати та впроваджувати нові наукові здобутки. Технологічна функція праксеологічного підходу проявляється в можливостях визначення оптимальних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців-аграріїв.

Реалізація функцій праксеологічного підходу в професійній підготовці майбутніх працівників аграрної галузі сприяє актуалізації й реалізації таких його характеристик як «ефективність», що передбачає досягнення високого результату з мінімальними ресурсними витратами, «результативність» – співвідношення поставленої мети і досягнутого результату та «оцінка», що характеризує ту чи іншу дію з позиції її ефективності й результативності.

Основна ідея праксеологічного підходу полягає у вимозі органічної сполуки теоретичного руху думки і практичної дії і зумовлює потенції головної продуктивної сили, притаманні в реальному життєвому процесі у вигляді наростаючої працездатності, творчої діяльності, активності, рівні знань, виробничого досвіду, працьовитості, діловитості і раціональної, цілеспрямованої і доцільної діяльності в системі суспільного виробництва. Можна припустити, що праксеологічний підхід виникає в процесі боротьби двох тенденцій: прагнення до побудови можливо більш осяжного, замкнутого в собі і розвивається по струнку логічному плану цілого загального суспільного знання, з одного боку, а з другого – прагнення до охоплення можливо більш багатого матеріалу конкретних факторів діяльності. Оскільки праксеологічний підхід формує дві сторони відносин – знання і діяльність, між ними є протиріччя і єдність, які і повинні враховувати майбутні фахівці аграрної галузі.

Сутність праксеологічного підходу в професійній підготовці фахівців аграрної галузі полягає в організації найбільш раціональної і оптимальної діяльності учасників освітнього процесу, що забезпечує ефективне досягнення поставлених цілей навчання й особистісного формування; формування готовності до удосконалення майбутньої професійної діяльності з орієнтацією на максимальну цілевідповідність. Науково-технічна революція призводить до зростання ролі знання та освіти. Дослідниками обґрунтовано думку, що освіта сьогодні є одним з найважливіших умов виконання намічених перетворень. Хоча невирішених проблем тут ще досить багато. Слід зазначити, що знання, що виражає реальність, справжній стан речей, слід розглядати і у формі, в якій воно здійснюється в голові конкретного індивіда, діючої людини, і у формі соціально-історичного процесу розвитку знань. Конкретно-історичний характер основ знань, зміна логічної структури системи знань у процесі розвитку науково-технічної революції, що відбуваються соціальних і культурних процесів у системі дійсності є важливою передумовою збільшення інтелектуального потенціалу суспільства, і цей процес має бути керованим, оскільки суспільство зобов'язане гарантувати кожній молоді особистості умови для максимальної реалізації її тимчасового покликання. Водночас майбутні фахівці аграрної галузі повинні враховувати, що існуюча система освіти поки ще не повною мірою відповідає інтелектуальним потребам суспільства. Це відноситься як до методів викладання, так і до вибору предметів, що вивчаються. Фактично в педагогіці ми не вийшли за рамки традиційного емпіризму. Більше того, зважаючи на зростаючий обсяг знань належний відбір предметів викладання стає все більш складною і відповідальною справою. Дослідники відзначають, що в даний час засвоюється близько 10% знань, а якщо виділити ту частину, яка відводиться на практику, то цей показник буде ще менше.

Для праксеології особливим є поняття «дія», як основа будь-якої діяльності. Дієвий напрям загальної тенденції в еволюції наукового знання – є важливою передумовою у вивченні об'єктивної реальності, в доведенні вивчення світу до логічно завершеної системи, коли окремі глобальні проблеми повинні бути самі приведені у взаємний зв'язок між собою і утворити єдину універсально-глобальну проблему, об'єктом розробки якої буде весь світ як єдність у різноманітті. Йдеться в даному випадку про універсальний зв'язок речей, трудову діяльність і навчання і про необхідність досягти спільності в управлінні ними. Водночас майбутні фахівці повинні враховувати, що процес отримання необхідних знань не обмежується лише розвитком інтелекту, а повинен бути спрямований і на пізнання навколишнього світу, чуттєвих переживань, на те, щоб отримання знання, впровадити у майбутню трудову діяльність, і сформувати при цьому праксеологічний підхід до земних реальностей з тим, щоб отриманні знання перетворилося на безпосередню продуктивну силу, в уміння, дію і майстерність людини. Т. Котарбінський розглядає дію з праксеологічних позицій: «Діяти осмислено – означає усвідомлено змінити дійсність; це прагнути до певної мети в конкретних умовах за допомогою відповідних засобів, для того, щоб існуючі умови інтегрували в такі, що відповідають поставленим цілям; це вказує на те, що необхідно залучити у дійсність фактори, результатом яких є перехід від системи визначення початкових умов до системи визначення кінцевих цілей. Дії, які ми плануємо здійснити, вимагають троякого здійснення: 1) визначення мети (цілепокладання); 2) визначення умов, що стосуються дійсності; 3) визначення засобів, адекватних як поставленій меті, так і існуючій дійсності. Мета, умови і засоби – це три елементи практичної діяльності» [2, с.58].

У професійній підготовці майбутніх фахівців аграріїв праксеологічний підхід є співвідношенням знань і практики професійної діяльності, які розглядаються в єдності. Поєднання теоретичних знань про правильність виконання дії та безпосередньо правильне виконання практичної дії забезпечує успішність діяльності. Практичне виконання практичної дії забезпечує успішність діяльності. Практичне виконання практичної дії забезпечує успішність діяльності.

підхід передбачає ретельну підготовку планування й проектування професійної діяльності та здійснення дій. Проектування полягає в обдумуванні дій, очікуваних продуктів і результатів з позицій певних умов, необхідних для їх виконання і отримання. Тоді як планування дій має бути конкретним і точним та поєднуватися з метою, визначенням ближньої і подальшої мети.

Праксеологічний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців аграрної галузі має багатий потенціал у вирішенні проблеми організації навчального процесу студентів, що проявляється як у розвитку особистості студента, так і в пошуку нових способів забезпечення збагачення змісту наукових предметних сфер і вдосконалення практико зорієнтованих технологій.

Висновки. Отже, праксеологічний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців аграрної галузі передбачає формування у суб'єктів цього процесу (викладачів вищого навчального закладу, соціальних працівників, задіяних до професійної підготовки майбутніх фахівців, студентів) вмінь обирати ефективні технології (зміст, форми, методи й засоби) його реалізації з оптимізацією ресурсних витрат, а також уміння результативно планувати й виконувати фахову діяльність в майбутньому. Праксеологічний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців аграрної галузі дозволяє із більшою ефективністю реалізувати методичні можливості навчальних предметів у досягненні суспільно і особистісно значущих цілей навчання, поставлених суспільством перед середньою ланкою освіти.

Щодо **перспектив подальшого розвитку** цієї проблеми, то на наш погляд, було б цікавим і корисним з практичної точки зору з'ясувати, чи збігаються очікування випускників щодо обраної професії і бажання роботодавців отримати фіхівців-випускників на сучасному ринку праці.

Список використаних джерел

1. Авалуева Н. Б. Праксеологический подход к пониманию результативности и эффективности воспитательной деятельности. *Воспитание. Научные дискуссии и исследования: Сб. науч. тр. / под ред. Е. В. Титовой.* СПб. : Издательство РГПУ им. А. И. Герцена, 2005. С. 121-127.
2. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти : навч. посібн. [для слух. закл. підвищ. кваліф. с-ми вищ. освіти]. Київ : ВВП «КОМПАС», 1997. 64 с.
3. Зуев П.В. Праксеологический подход к решению проблемы повышения эффективности обучения. *Педагогическое образование и наука.* 2008. №3. С. 7–15.
4. Колесникова И. А. Титова Е. В. Педагогическая праксеология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Издат. центр "Академия", 2005. 256 с.
5. Котарбинський Т. Избранные произведения. Москва : Издательство иностранной литературы, 1963. 916 с.
6. Котарбинський Т. Развитие праксиологии. *Польское обозрение.* 1962. №12. С.15-27
7. Поліщук, В. А. Праксеологічний підхід як інноваційна основа вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету* : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. Вип. 32. С. 148–150.
8. Яремчук Н. В. Педагогічна підготовка у професійній освіті фахівців економічних спеціальностей. *Вісник львівського університету* : Серія: Педагогіка. Львів, 2013. Вип. 29. С. 19-26.

References

1. Avalueva N. B. (2005) Praxiological approach to understanding the impact and effectiveness of educational activities . *Education. Scientific discussions and studies: Sat. scientific. Tr. / Under the editorship of E. V. Titova.* – Spb. : IZDATEL'stvo RGPU im. A. I. Gertsena, 121-127.
2. Bolyubash Y. Y.(1997) Of educational processes have visa the mortgages osti : navch. pom. [for a hearing. zakl. PDIS. calf. with-mi visch. osti], 64.

3. Zuev P. V. (2008) Praxeological approach to the solution of problems of increase of learning efficiency. Pedagogical education and science, No. 3, 7-15.
4. Kolesnikova I. A. (2005) Pedagogical praxeology: Study. a manual for students. ouch. proc. Institutions. Moscow, Izdat. center "Academy.
5. Kotarbinski T. (1963) Selected works. Moscow. Publishing house of foreign literature.
6. Kotarbinski T. (1962) The Development of praxeology. Moscow Polish review.
7. Polischuk, V. A. (2014) Praxeology pdhd Yak innovacin basis of preparation vdoskonalennya profesine maybeth social prank. Visnyk [Uzhgorod national University : Series: Pedagogics. The social robot / goal. ed).In. Kozubowski. – Uzhgorod : Uzhnu Staryi Hoverla, VIP. 3., 148-150.
8. Yaremchuk N. V. (2013) Pedagogichna pagacova have profesini out fahft economic specialties. Visnyk luvsgaga University : Series: Pedagogics, VIP. 2, 19-26.